

Els determinants socials de la salut i les polítiques per reduir les desigualtats en salut

Carme Borrell
Doctora en Medicina, Especialista en MfiC
Agència de Salut Pública de Barcelona
Universitat Pompeu Fabra

El concepte de "desigualtat social en salut" es refereix a les diferents oportunitats i recursos relacionats amb la salut que tenen les persones en funció de la seva classe social, gènere, territori o ètnia, el que es tradueix en una pitjor salut per part dels col·lectius socialment menys afavorits. Diversos estudis mostren com les desigualtats en salut són importants, causant en molts casos un excés de mortalitat i de malaltia superior a la majoria de factors de risc d'emmalaltir coneguts. Els determinants socials de la salut són les condicions en què les persones neixen, creixen, viuen, treballen i envelleixen i són els principals responsables de les desigualtats en salut. Aquestes circumstàncies estan configurades per la distribució de la riquesa, el poder i els recursos a nivell mundial, nacional i local, i estan fortament influïdes pels poders econòmics i polítics.

Existeixen diferents models per explicar els determinants de les desigualtats en salut. Un dels models més recents és l'utilitzat per la "Comisión para reducir las desigualdades en salud en España" que es compon dels següents elements: 1. Context socioeconòmic i polític, que inclou el govern i altres actors que influencien en les polítiques generals d'estat de benestar, econòmiques o de mercat de treball. 2. Eixos de desigualtat: En aquest apartat s'inclouen els diferents eixos de desigualtat de l'estructura social i en concret la classe social, el gènere, l'edat, l'ètnia i el territori. 3. Els determinants intermedis: L'estructura social determina desigualtats en els factors intermedis, els quals, al seu torn, determinen les desigualtats en salut. Per tant, aquests determinants estan en el camí causal entre els factors estructurals i les desigualtats en salut. En aquest apartat cal assenyalar els recursos materials, com per exemple el barri, l'habitatge o les condicions de treball productiu i reproductiu; els factors psicosocials i les conductes relacionades amb la salut. Els serveis de salut també són determinants intermedis i, tot i que no són l'únic element que

contribueix a disminuir les desigualtats en salut, el seu accés és un dret de la ciutadania.

Les polítiques per reduir les desigualtats en salut s'han de basar en el model de les causes de les desigualtats en salut i han de millorar el nivell de salut de tota la població, basar-se en diferents aproximacions (universal, selectiva i universalisme proporcional que significa que les accions siguin proporcionals al grau de necessitat en salut), ser intersectorials i participatives, considerar els diferents eixos de desigualtat i permetre la mesura de les desigualtats en salut. Cal assenyalar que l'existència de serveis sanitaris públics adequats és un dret fonamental i l'accés a aquests hauria de ser equitatiu sense distincions socials, garantint la qualitat i la cobertura universal. A més, l'atenció primària té una ubicació idònia per poder exercir un paper afavoridor de l'equitat en salut ja que la seva proximitat a la comunitat li facilita el coneixement d'aquesta i la situa en posició privilegiada per treballar de forma coordinada i aprofitar els recursos i programes existents a nivell local.

Situacions de crisi com l'actual no poden ser utilitzades per retallar els serveis públics del nostre estat del benestar (serveis de salut, d'educació, de dependència, etc.) ja que a la llarga, les retallades acabaran repercutint en l'augment de les desigualtats socials en salut. A més, la desinversió en els serveis públics pot afavorir l'existència d'uns serveis de salut polaritzats, uns serveis per a les classes benestants, que són privats, i uns altres per als que no hi poden accedir, que són els serveis públics. És important involucrar a la ciutadania, partits polítics, sindicats i altres agents socials en la reivindicació d'uns serveis públics de qualitat i en la lluita contra la conversió dels serveis de salut en un bé d'especulació.

Bibliografia

Borrell C, Artazcoz L. Las políticas para reducir las desigualdades en salud. Gac Sanit. 2008;22(5):465-73.

Comisión para reducir las desigualdades en salud en España. Propuesta de políticas e intervenciones para reducir las desigualdades sociales en salud en España. Gac Sanit 2012;26(2):182-9.

Comisión de Determinantes Sociales de la OMS. Closing the gap in a generation: health equity through action on the social determinants of health. Final Report of the Commission on Social Determinants of Health. Geneva, World Health Organization; 2008.

Hutt P, Gilmour S. Tackling Inequalities in General Practice. London: UK: The King Fund, 2010.